

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЗИЧНИЙ
КАФЕДРА ФІЗИКИ ТА МЕТОДИКИ ЇЇ ВИКЛАДАННЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан фізичного факультету

В. І. Горбенко
(підпис) (ініціали та прізвище)

« _____ » _____ 2017

ОРИГІНАЛЬНІ МЕТОДИ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ЗАДАЧ

(назва навчальної дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки магістрів
(назва освітнього ступеня)

спеціальності 014 Середня освіта
(шифр, назва спеціальності)

предметної спеціальності 014.08 Середня освіта (Фізика)
(шифр, назва спеціальності)

освітня програма: Середня освіта (Фізика)
(назва)

Укладач канд. фіз.-мат. наук, доцент Ю. П. Мінаєв

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри фізики та
методики її викладання

Протокол № 1 від “ 29 ” 08 2017 р.
Завідувач кафедри фізики та методики її
викладання

О.І.Іваницький
(підпис) (ініціали, прізвище)

Ухвалено науково-методичною радою
фізичного факультету

Протокол № 1 від “ 31 ” 08 2017 р.
Голова науково-методичної ради фізичного
факультету

Н.І. Тихонська
(підпис) (ініціали, прізвище)

2017 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань _01 Освіта/Педагогіка_	Нормативна	Нормативна
Розділів – 2	Спеціальність 014 Середня освіта	Цикл професійної підготовки	Цикл професійної підготовки
Загальна кількість годин – 120	Спеціалізація 014.08 Середня освіта(Фізика)	Рік підготовки	Рік підготовки
		1 -й	1 -й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 8	Освітньо-професійна програма: Середня освіта (Фізика, Інформатика); Середня освіта (Фізика, Математика)	Лекції 20 год.	Лекції 6 год.
		Практичні	Практичні
		20 год.	6 год.
	Рівень вищої освіти: магістерський	Самостійна робота	Самостійна робота
		80 год.	108 год.
Вид контролю: екзамен	Вид контролю: екзамен		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Оригінальні методи розв'язування фізичних задач» є озброєння студентів компетентностями, які дозволять їм належним чином навчати учнів старшої школи розв'язувати фізичні задачі, зокрема такого рівня, які пропонуються під час ЗНО з фізики.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Основи теорії типів інформаційного метаболізму» є:

звернути увагу студентів на специфіку мови фізичних задач;

показати, як аналіз ключових слів в умові задачі дозволяє побудувати адекватну математичну модель фізичної ситуації;

познайомити їх з методами перевірки відповіді, отриманої в ході розв'язування задачі;

навчити студентів організовувати роботу старшокласників, спрямовану на підготовку до ЗНО з фізики;

на конкретних прикладах продемонструвати зв'язки між шкільними курсами фізики і математики.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **результатів навчання (компетентностей)**:

ЗК 6. Здатність до провадження дослідницької та інноваційної педагогічної діяльності.

ПК 1. Здатність використовувати систематизовані теоретичні та практичні знання з фізики та методики навчання фізики при вирішенні професійних завдань.

ПК 5. Здатність проводити моніторинг діяльності учнів та студентів під час навчання фізики.

ПРЗ 4. Здатність продемонструвати знання та розуміння загальних питань методики навчання фізики, методики фізичного експерименту, методики навчання фізики у профільних класах загальноосвітньої школи та у вищій школі.

ПРУ 1. Здатність до самостійного вивчення нових питань фізики та методики навчання фізики за різноманітними інформаційними джерелами.

ПРУ 4. Здатність користуватися математичним апаратом фізики, застосовувати математичні методи у педагогічних дослідженнях.

ПРУ 6. Здатність знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел, насамперед за допомогою цифрових технологій

ПРУ 7. Здатність до організації гурткової, навчально-дослідної роботи учнів (навчальні проекти, підготовка робіт МАН, олімпіад та ін.), самостійної та науково-дослідної роботи студентів.

ПРУ 9. Здатність аналізувати фізичні явища і процеси з методичної точки зору, застосовувати фізичний експеримент у навчальному процесі з фізики, здатність навчати учнів і студентів розв'язувати фізичні задачі різних типів.

ПРУ 12. Здатність до формування в учнів та студентів різних видів компетентностей, зокрема предметної та інформаційно-комунікаційної .

ПРА 4. Здатність знаходити та аналізувати з науково-методичної точки зору технології, методики, освітні ресурси в різних джерелах інформації, адаптувати їх до авторської методичної системи навчання.

Міждисциплінарні зв'язки

Вивчення дисципліни «Оригінальні методи розв'язування фізичних задач» ґрунтується на знаннях всіх розділів загального курсу фізики, теорії і методики навчання фізики, основ психології та педагогіки. Ця дисципліна безпосередньо пов'язана з такими спецкурсами: «Методика навчання мови фізики», «Критичний аналіз навчально-методичної літератури» і «Математична підтримка поглибленого курсу фізики».

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Загальні питання методики розв'язування фізичних задач

Тема 1. Про мову фізичних задач

Ключові слова в умові фізичної задачі. Обґрунтування математичної моделі на основі аналізу ключових слів умови задачі. Труднощі мови фізичних задач, пов'язані з неоднозначністю деяких ключових слів.

Тема 2. Рефлексивний аналіз розв'язків із збірників задач

Організація роботи учнів зі збірниками фізичних задач, які містять короткі та розгорнуті розв'язки. Обговорення незрозумілих місць у наведених у збірниках задач розв'язках. Порівняння різних джерел інформації.

Тема 3. Методи критичного аналізу отриманої відповіді

Перевірка відповіді на одиниці фізичних величин. Перевірка на окремі і граничні випадки. Перевірка на симетричність. Перевірка на реальність числової відповіді.

Розділ 2. Підготовка учнів до ЗНО з фізики

Тема 4. Специфіка завдань ЗНО з фізики

Навчання графічних методів розв'язування задач. Навчання методів практично усного розв'язування задач, які зазвичай вважаються доволі складними. Повторення методів перевірки отриманої відповіді.

Тема 5. Організація обговорення головної ідеї розв'язку

Використання при підготовці до ЗНО задач з розвитком змісту. Порівняння різних задач за спільним методом розв'язування. Порівняння різних розв'язків однієї задачі. Використання аналогій.

Тема 6. Математична підготовка до ЗНО з фізики

Ліквідація наслідків неузгодженості шкільних програм з математики і фізики. Аналіз математичних моделей фізичних процесів. Розв'язування систем рівнянь, які є математичними моделями фізичних ситуацій, заданих в умовах задач. Дослідження функцій, які відображають залежності між фізичними величинами.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	пр.	сам. роб.	ІЗ.		л	пр.	сам. роб.	ІЗ.
1	2	3	4	5	6	7	8	9		
Розділ 1. Загальні питання методики розв'язування фізичних задач										
Тема 1. Про мову фізичних задач	20	2	2	16	-	20	1	1	18	-
Тема 2. Рефлексивний аналіз	20	4	4	12	-	20	1	1	18	-

розв'язків із збірників задач										
Тема 3. Методи критичного аналізу отриманої відповіді	20	4	4	12	-	20	1	1	18	-
Разом за розділом 1	60	10	10	40	-	60	3	3	54	-
Розділ 2. Підготовка учнів до ЗНО з фізики										
Тема 4. Специфіка завдань ЗНО з фізики	20	2	2	16	-	20	1	1	18	-
Тема 5. Організація обговорення головної ідеї розв'язку	20	4	4	12	-	20	1	1	18	-
Тема 6. Математична підготовка до ЗНО з фізики	20	4	4	12	-	20	1	1	18	-
Разом за розділом 2	60	10	10	40	-	60	3	3	54	-
Усього годин	120	20	20	80	-	120	6	6	108	-

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна форма	Кількість годин заочна форма
1	Про мову фізичних задач	2	1
2	Рефлексивний аналіз розв'язків із збірників задач	4	1
3	Методи критичного аналізу отриманої відповіді	4	1
4	Специфіка завдань ЗНО з фізики	2	1
5	Організація обговорення головної ідеї розв'язку	4	1
6	Математична підготовка до ЗНО з фізики	4	1
Разом		20	6

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна форма	Кількість годин заочна форма
1	Про мову фізичних задач	2	1
2	Рефлексивний аналіз розв'язків із збірників задач	4	1
3	Методи критичного аналізу отриманої відповіді	4	1
4	Специфіка завдань ЗНО з фізики	2	1
5	Організація обговорення головної ідеї розв'язку	4	1
6	Математична підготовка до ЗНО з фізики	4	1
Разом		20	6

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна форма	Кількість годин заочна форма
1	Про мову фізичних задач	16	18
2	Рефлексивний аналіз розв'язків із збірників задач	12	18
3	Методи критичного аналізу отриманої відповіді	12	18
4	Специфіка завдань ЗНО з фізики	16	18
5	Організація обговорення головної ідеї розв'язку	12	18
6	Математична підготовка до ЗНО з фізики	12	18
Разом		80	108

8. Види контролю і система накопичення балів

№	Вид контрольного заходу	Кількість контрольних заходів	Кількість балів за 1 захід	Усього балів
1	Самостійні роботи за Темами 1 – 6.	6	5	30
2	Контрольне тестування за результатами вивчення <i>Розділу 1</i> (проводиться по завершенню вивчення Теми 3) у письмовому вигляді.	1	15	15
3	Контрольне тестування за результатами вивчення <i>Розділу 2</i> (проводиться по завершенню вивчення Теми 6) у письмовому вигляді.	1	15	15
4	Екзамен.	1	40	40
Усього		9		100

Критерії оцінювання

1. Курсом передбачено лекційні та практичні заняття. На практичних заняттях здобувачі вищої освіти магістерського рівня виконують самостійні роботи, які оцінюються у 5 балів максимально. Критеріями оцінювання є повнота теоретичних знань з дисципліни (2 бали), а також вміння використовувати теоретичні знання в практичній діяльності (3 бали).

2. По закінченню вивчення кожного розділу здобувачі вищої освіти магістерського рівня виконують контрольне тестування у письмовому вигляді (15 балів максимально). Критеріями оцінювання є повнота розкриття теоретичних та практичних питань (4 бали), уміння формулювати висновки (3 бали), уміння застосувати знання програмного матеріалу при розв'язуванні дидактичних завдань (10 балів).

3. По закінченню семестру проводиться екзамен у письмовому вигляді. Максимальна кількість балів цього підсумкового контролю – 40 балів. Під час іспиту відбувається *діагностика рівня засвоєння теоретичних знань* (максимально 20 балів), а також *діагностика рівня сформованості практичних умінь* (максимально 20 балів). Таким чином, сумарна кількість балів, яку отримує здобувач вищої освіти магістерського рівня протягом семестру, складає 100. У залежності від отриманої суми балів до екзаменаційної відомості та в залікову книжку виставляється оцінка згідно з національною шкалою.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою Університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)		

9. Рекомендована література

Основна

1. Даценко І.П., Мінаєв Ю.П., Тихонська Н.І. Методика навчання мови фізики: навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти магістра спеціальності «Середня освіта» освітньо-професійної програми «Середня освіта (Фізика)». Запоріжжя : ЗНУ, 2018. 104 с.
2. Зубов, В.Г. Сборник задач по физике. Москва, 2009. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi6/0026522.djvu>
3. Кабардин, О.Ф. Международные физические олимпиады школьников. М. : Наука. Гл. ред. физ.-мат. лит., 1985. URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/mathbooks/agrebra_i teoriya_chisel/BOOKS/kvant/kabardin.djvu
4. Кенева І.П., Мінаєв Ю.П., Тихонська Н.І. Фізико-математичні вправи

на вступних іспитах до університету та олімпіадах для абітурієнтів.
Запоріжжя, ЗНУ, 2005. URL:

<http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi2/0003900.pdf>

5. Мінаєв Ю.П., Тихонська Н.І. Мова фізичних задач : навч. посіб. для студ. фізичн. фак. Запоріжжя : ЗНУ, 2011. URL:
<http://ebooks.znu.edu.ua/files/metodychky/2011/03/0010029.pdf>
6. Полицинский, Е.В. Задачи и задания по физике. Методы решения задач и организация деятельности по их решению : учеб.-мет. пос. Томск : Изд-во Томск. пед. ун-та, 2010. URL:
<http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi6/0026521.pdf>
7. Шапиро, А.И. Оригинальные методы решения физических задач : пособие для учителя. К. : Магистр-S, 1996.

Додаткова

1. Datsenko I., Lozovenko O., Minaiev Yu. Comment on ‘The optimal shape of an object for generating maximum gravity field at a given point in space’. *Eur. J. Phys.* 37 (2016) 058003 (4pp).
2. Аксьонов І.С., Мінаєв Ю.П., Тихонська Н.І. Організація обговорення головної ідеї та плану розв’язування фізичної задачі. *Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики: Збірник наукових праць*. Вип. V: В 3-х томах. Кривий Ріг: Видавничий відділ НМетАУ, 2005. Т.2: Теорія та методика навчання фізики. С. 11-15.
3. Афанасьєва Н.И., Мінаєв Ю.П. Язык физических задач. *Преподавание физики в высшей школе. Научно-методический журнал*. Москва, 2003 № 25. С. 5-13.
4. Афанасьєва Н.І., Мінаєв Ю.П. Метод ключових слів при роботі з текстами умов і розв’язків фізичних задач. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Випуск 46. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка. 2002. С. 87-90.
5. Афанасьєва Н.І., Мінаєв Ю.П. Навчання мови фізичних задач майбутніх учителів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Випуск 42. Кіровоград: РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка. 2002. С. 150-153.
6. Бітюцька С.В., Мінаєв Ю.П., Циганок М.М. Фізичні задачі з розвитком змісту. Перевірка відповідей на окремі випадки. *Фізика та астрономія в школі*. 1997. №1. С. 34-38.
7. Кенєва І.П., Лозовенко О.А., Мінаєв Ю.П. Розвиток самостійності майбутніх учителів фізики при коригуванні умов завдань для учнів. *Збірник наукових праць Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна*. Кам’янець-Подільський : Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2012. Вип. 18: Інновації в навчанні фізики: національний та міжнародний досвід. С. 217-220.

8. Кенєва І.П., Мінаєв Ю.П. Майже усне розв'язування задач за допомогою механіко-електродинамічної аналогії. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Випуск 57. Серія: педагогічні науки. Чернігів: ЧДПУ, 2008. № 357. С. 80-84.
9. Мінаєв Ю.П., Самойленко П.И., Цыганок М.Н. Анализ ответа физической задачи и переосмысление ключевых слов в ее условии. *Среднее профессиональное образование. Ежемесячный теоретический и научно-методический журнал*. 2002. №3. С. 54-56.
10. Мінаєв Ю.П., Тихонська Н.І. Про методичні розробки з мови фізичних задач. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Вип. 89. Чернігів : ЧНПУ, 2011. С. 108-111.
11. Мінаєв Ю.П. Рефлексивний аналіз розв'язків фізичних задач як елемент технології розвитку критичного мислення. *Збірник науково-методичних праць "Теорія та методика вивчення природничо-математичних і технічних дисциплін"*. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 13. Рівне: Волинські обереги, 2009 р. С. 38-42.
12. Мінаєв Ю.П. Технологізація процесу формування вміння розв'язувати фізичні задачі. *Фізика та астрономія в школі*. 2004. №2. С. 25-30.
13. Мінаєв Ю.П., Сотнікова М. Перші кроки створення комп'ютерного посібника для підготовки до фізичних олімпіад. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Випуск 82. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка. 2009. Частина 1. С. 172-177.
14. Мінаєв Ю.П., Тихонська Н.І. ЗНО з фізики: як дізнатися, яку модель передбачив автор тестового завдання. *Науково-методичний вісник «Педагогічний пошук»*. Луцьк: ВППО, 2010. №5. С. 35-38.
15. Мінаєв Ю.П., Тихонська Н.І., Мартинюк Р.В. Технологічні засоби формування самостійності учнів при розв'язуванні фізичних задач. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету : Серія педагогічна*. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, редакційно-видавничий відділ, 2012. Вип. 18 : Інновації в навчанні фізики: національний та міжнародний досвід. С. 171-174.
16. Мінаєв Ю.П., Тихонська Н.І., Шишлов Д.Ю. Мультимедійний помічник з мови фізичних задач. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Випуск 46. Серія: педагогічні науки: Збірник у 2-х т. Чернігів: ЧДПУ, 2007. № 46. Т.1. С. 117-122.
17. Мінаєв Ю.П., Цыганок М.М. Розвиток змісту фізичних задач для аналізу поширених помилок у розв'язаннях. *Фізика та астрономія в школі*. 1997. №2. С. 38-42.